

Київські полоністичні студії

ТОМ XXXV

УДК 821.162.1 : 82.091

P15

Київські полоністичні студії : мат. Міжнар. наук. конф., м. Київ, 23-25 травня 2018 р. / відповід. ред. Р. Радишевський. — Т. XXXV. — К. : Талком, 2019. — 512 с. (Серія Київські полоністичні студії).

Черговий том містить матеріали, апробовані під час Міжнародної наукової конференції «Українська і польська політична еміграція ХХ століття: традиції, особистості, ідеї, риторика», проведеної 23-25 травня 2018 року кафедрою полоністики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Білостоцьким університетом (Польща). Статті українських і зарубіжних дослідників порушують широкий спектр полоністичних і україністичних проблем: літературознавчих і мовознавчих, компаративістичних і культурологічних.

Розрахований на викладачів, докторантів, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться питанням українсько-польських відносин.

УДК 821.162.1 : 82.091

Відповідальний редактор серії

Ростислав Радишевський, проф., д. філол. н., чл.-кор. НАН України

Секретар серії

Катерина Строганова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Леонід Губерський, академік НАН України, Олександр Астаф'єв, проф., д. філол. н., Гражина Борковська, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Польща), Марія Брацка, доц., д. філол. н., Артур Брацкі, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Польща), Алоїс Вольдан, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Австрія), Людмила Грицик, проф., д. філол. н., Володимир Єршов, проф., д. філол. н., Микола Жулинський, проф., д. філол. н., акад. НАН України, Вікторія Зарва, проф., д. філол. н., Збігнев Казьмерчик, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Польща), Юліан Маслянка, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Польща), Юрій Ковалів, проф., д. філол. н., Ярослав Лавський, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Польща), Євген Нахлік, проф., д. філол. н., Наталія Поплавська, проф., д. філол. н., Ростислав Радишевський, проф., д. філол. н., чл.-кор. НАН України, Григорій Семенюк, проф., д. філол. н., Олексій Сухомлинов, проф., д. філол. н., Адам Фаловський, проф., д. габіліт. гуманіт. н. (Польща)

Рецензенти

Б. З. Якимович, проф., д. іст. н. (Львівський національний університет імені Івана Франка)
С. І. Хороб, проф., д. філол. н. (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Протокол № 4 від 28 грудня 2018 р.

Видання здійснене за підтримки
Посольства Республіки Польща в Україні

Посольство
Республіки Польща
в Україні

Карабович Т. ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ РОМАНА БАБОВАЛА В МЕЖАХ ДОСЛІДЖЕНЬ НЬЮ-ЙОРКСЬКОЇ ГРУПИ	167
Колошук Н. Г. ЮРІЙ ШЕВЕЛЬОВ ПРО СВІЙ ВИБІР УКРАЇНСТВА ТА ПРО СТАВЛЕННЯ ДО «ЧУЖИХ» У СПОГАДАХ «Я – МЕНЕ – МЕНІ... (І ДОВКРУГИ)»	176
Корнієнко О. О. МОДЕЛЮВАННЯ МОЖЛИВИХ СВІТІВ У ПРОЗІ СИГІЗМУНДА КРЖИЖАНОВСЬКОГО.....	186
Корпанюк М. П. ДМИТРО ЧИЖЕВСЬКИЙ ЯК ІСТОРИК НАЦІОНАЛЬНОГО ЛІТОПИСАННЯ.....	193
Лазірко Н.О. ТВОРЧІСТЬ ГЕОРГА КАЙЗЕРА В РЕЦЕПЦІЇ ЮРІЯ КЛЕНА.....	201
Лановик З. Б. КОНЦЕПТ НОЧІ У СТРУКТУРІ ПОЕТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ОСТАПА ТАРНАВСЬКОГО.....	207
Лановик М. Б. ПОЕТИКА НОКТЮРНУ В ЛІРИЦІ ЮРІЯ КОСАЧА	216
Матковський І. Й. УКРАЇНА У ТВОРЧОСТІ ЮЗЕФА ЛОБОДОВСЬКОГО: ОЦІНКА УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ ХХ СТ.	223
Набитович І. БІБЛІЙНІ ТЕМИ В ІСТОРИЧНІЙ ПРОЗІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ.....	231
Нахлік Є. К. ПОЕТИКА ОБРАЗНОСТІ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА.....	243
Нахлік О. М. ЕВОЛЮЦІЯ ЛІРИЧНОЇ ГЕРОЇНИ ОКСАНИ ЛЯТУРИНСЬКОЇ	252
Нахлік О. С. ЛЮДИНА-ІНТЕЛЕКТУАЛ-ГРОМАДЯНИН У ТРАКТУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ НА СТОРІНКАХ «КУЛЬТУРИ» Є. ГЕДРОЙЦЯ	259
Новак С. М. ОБРАЗ УКРАЇНСЬКОГО ЕМІГРАНТА В МАЛІЙ ПРОЗІ ВОЛОДИМИРА БІРЧАКА	267
Особа Н. М. УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРНА САТИРА 20-40-Х РОКІВ ХХ СТ.: СТЕФАН ФОДЧУК І ЯКІВ МАЙДАНИК	272
Погребенник В. Ф. ЯР СЛАВУТИЧ ЯК ДОСЛІДНИК ЛІТЕРАТУРИ.....	278
Поплавська Н. М. НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ДОМІНАНТА ПУБЛІЦИСТИКИ ЮРІЯ КОСАЧА 30-Х РОКІВ ХХ СТ.....	283
Просалова В. А. ХРОНОТОП ТАБОРУ В ХУДОЖНЬОМУ ОСМИСЛЕННІ ПРЕДСТАВНИКІВ ПРАЗЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ШКОЛИ.....	290
Радишевський Р. П. ЄВРОПОЦЕНТРИЗМ ЯК ДЖЕРЕЛО СВИТОГЛЯДУ ЮРІЯ КОСАЧА.....	297
Розінкевич Н. В. ЗАСОБИ ПСИХОЛОГІЗМУ В ТВОРІ ІНТЕРНОВАНОГО ВОЯКА ГРИЦЯ БОЖКА «УКРАЇНЦІ В ЄГИПТІ»	307
Руденко І.В. ПРОБЛЕМАТИКА ПОЛЬСЬКОГО РОМАНТИЗМУ В РЕЦЕПЦІЇ ЛІТЕРАТУРНОГО КРИТИКА МІХАЛА ГРАБОВСЬКОГО (НА МАТЕРІАЛІ ЛИСТУВАННЯ).....	312
Салига Т. Ю. МЮНХЕНСЬКА СПОВІДЬ ВОЛОДИМИРА ЯНЕВА	321
Строганова К.А. АВТОР І ПЕРСОНАЖ ВІТОЛЬДА ГОМБРОВИЧА В СВІТЛІ АНТРОПОЛОГІЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	334
Сухарева С. В. ЕМІГРАЦІЙНА ТВОРЧІСТЬ ЮЗЕФА-ІГНАЦІЯ КРАШЕВСЬКОГО: ДО ПИТАННЯ ІСТОРИЗМУ В ЛІТЕРАТУРІ	341
Сухомлинов О. М. ЕМІГРАНТСЬКІ «ТВОРИ ПАМ'ЯТІ» РОМУАЛЬДА ВЕРНИКА	349
Тарнашинська Л. Б. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА ЕМІГРАЦІЯ: МОДЕЛІ «ВІДСУТНЬОЇ ПРИСУТНОСТІ» В МАТЕРИКОВОМУ ПИСЬМЕНСТВІ.....	358
Ткаченко А. О. НАУКОВИЙ ЧИН ІГОРЯ КАЧУРОВСЬКОГО.....	369
Ткачук О. П. МУЛЬТИКУЛЬТУРНІСТЬ КОНРАДА-ЕМІГРАНТА	376

Поплавська Н. М.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ДОМІНАНТА ПУБЛІЦИСТИКИ ЮРІЯ КОСАЧА 30-Х РОКІВ ХХ СТ.

Анотація. У статті аналізується публіцистика Юрія Косача 30-х років ХХ ст. як складова багатогранної творчості у контексті історичних обставин та літературно-критичної есеїстики, виокремлено національну ідею як її домінанту. Наголошено, що актуальність дослідження зумовлена майже повним ігнорування його публіцистики 30-х років в сучасних дослідженнях і недостатньою увагою до її концептуалістики. Звернено увагу на те, що публіцистичний доробок Юрія Косача цього періоду є відбиттям його світоглядно-ідеологічних борінь, естетичних орієнтацій, проявленням змін і хитань в особистих пріоритетах. Схарактеризовано такі його публікації, як «До генези українського націоналізму», «Догма боротьби», «На зустріч 27-ї річниці листопада», «На варті нації», що публікувалися у тижневику «Українське слово».

Ключові слова: публіцистика, есеїстика, ідеологія, національна ідея, націоналізм, ідентичність, часопис, тижневик «Українське слово», українська література.

Інформація про автора: Поплавська Наталія Миколаївна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Електронна адреса: poplav@tnpu.edu.ua

Poplavska N.

NATIONAL IDEA AS THE DOMINANT OF YURIY KOSACH JOURNALISM 30S OF THE TWENTIETH CENTURY

Abstract. The article analyzes Yuriy Kosach's journalism of the 30s of the twentieth century as a component of multifaceted creativity in the context of historical circumstances and literary and critical essays, the national idea as its dominant is singled out. It was emphasized that the relevance of the study is due to almost complete neglect of his 1930s journalism in contemporary research and insufficient attention to its conceptualism. It is noted that the Ukrainian journalistic narrative can not be imagined today without the work of Yuri Kosach, as his work is large, recently the reprint of works in Ukraine began to appear: the novel "Rubicon Khmelnytsky", the collection "Prose of the lives of others", novels "The Winner Pondi"; "Day of anger"; a historical prose in three books, novels and stories on the pages of the magazine "Courier Kryvbas". Attention is paid to the fact that Yuri Kosach's journalistic work of this period is a reflection of his ideological and ideological struggles, aesthetic orientations, manifestations of changes and fluctuations in his personal priorities. Were described his publications such as "To the Genesis of Ukrainian Nationalism", "Dogma of the Struggle", "On the Meeting of the 27th Anniversary of November", "On the Guard of the Nation", published in the "Ukrainian Word" weekly. It was revealed that Yuriy Kosach's contemporary journalistic work gives an opportunity to characterize his vision and understanding of national problems, to understand their vision. The main problem that Yuri Kosach was interested in in the 1930s was the political life of both Western Ukraine and Ukraine as a whole. He made significant efforts to organize and define strategic priorities in solving the main task of activating Ukrainians in the establishment of national self-affirmation and Ukrainian statehood.

Key words: journalism, essay, ideology, national idea, nationalism, identity, periodicals, weekly journal "Ukrainian Word", Ukrainian literature.

Information about author: Poplavska Nataliia, doctor of philology, professor, head of the department of journalism, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University.

E-mail: poplav@tnpu.edu.ua

Popławska N.

IDEA NARODOWA JAKO DOMINANTA PUBLICYSTYKI JURIJA KOSACZA LAT 30. XX WIEKU

Streszczenie. W artykule przeanalizowano publicystykę Jurija Kosacza lat 30. XX wieku jako składnik wielowymiarowej twórczości w kontekście warunków historycznych oraz eseistyki krytyczno-literackiej, określono narodową ideę jako dominantę. Aktualność badania związana jest z prawie zupełnym ignorowaniem jego publicystyki z lat 30. przez współczesnych

badaczy oraz brakiem uwagi do jego konceptualistyki. Podkreślono, że dorobek publicystyczny Jurija Kosacza z tego okresu jest odzwierciedleniem światopoglądowych a ideowych rozterek, ukierunkowań estetycznych, przejawów zmian i wahań w priorytetach osobistych autora. Scharakteryzowano zwłaszcza jego publikacje „Do genezy ukraińskiego nacjonalizmu”, „Dogmat walki”, „W obliczu 27. rocznicy listopada”, „W obronie narodu” drukowanych w tygodniku „Ukraińskie słowo”.

Слова ключові: publicystyka, eseistyka, idea narodowa, nacjonalizm, tożsamość, czasopismo, tygodnik „Ukraińskie słowo”, literatura ukraińska.

Nota o autorze: Popławska Natalia, doktor filologii, profesor, kierownik katedry dziennikarstwa, Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Włodzimierza Hnatiuka w Tarnopolu.

E-mail: poplav@tnpu.edu.ua

Українську публіцистику сьогодні вже не можна уявити без доробку Юрія Косача – видатного прозаїка, поета, драматурга, літературного критика, публіциста, перекладача. Справді, його літературна творчість є масштабною (останнім часом почали з'являтися перевидання творів в Україні: роман «Рубікон Хмельницького», збірка «Проза про життя інших», романи «Володарка Понтиди», «День гніву», за редакцією Р.Радишевського історична проза у трьох книгах, стараннями канадського українця М.Р.Стеха повісті й оповідання на сторінках журналу «Кур'єр Кривбасу») і вже помічена літературознавцями. Соломія Павличко у дослідженнях проблеми модерності, модернізації й модернізму в дискурсі Мистецького українського руху згадує Юрія Косача, зокрема його доповіді на Першому з'їзді МУРу, яка спочатку називалася «Криза сучасної української літератури», однак була надрукована як «Вільна українська література» [9]. Я.Поліщук – у дослідженні «Література як геокультурний проект» [10], не називаючи справжнього імені автора. М. Ільницький – у монографії «Від «Молодої Музи» до «Празької школи» [4] лише в контексті «Нових шляхів» А.Крушельницького.

Більше уваги Юрію Косачу відведено в працях Р.Радишевського [11;12], де аналізуються його твори, статті, присвячені проблемам історичної белетристики. Комплексним дослідженням лише історичної прози раннього етапу творчості є дисертація Романова С. «Історична проза Юрія Косача 30-х– початку 40-х років ХХ століття» (2008 р.) [13]. Науковець, досліджуючи історичну прозу Ю.Косача і її місце в українському критичному дискурсі доби міжвоєнної, також звертається і до його статей, зокрема тих, де письменник концептуально окреслює своє бачення шляхів розвитку історичної прози. Це насамперед статті, що друкувалися 1938 року в журналі «Назустріч» (Львів) – «До проблеми історичної повісті» і «Документ та література». До

грунтовних досліджень варто віднести два есе М.Р.Стеха: «У погоні за з'явою: Юрій Косач і його «Володарка Понтиди» [19] і «Роман Юрія Косача про «Цезаря степів» і «Ordo novus» – новий лад «козакоукраїнської революції» [18].

Щодо публіцистики Юрія Косача, то вона і досі залишається маловивченою сторінкою його багатогранної творчості. Правда, деякі її аспекти, наприклад, співпрацю з деякими виданнями досліджували Світлана Кравченко [8] та Наталія Сидоренко [17]. А у Світлани Семенко [15; 16] є дослідження «просоветського» її сегменту. Не перебувала у полі ґрунтовних дослідницьких зацікавлень його журналістська спадщина 30-х років, коли він активно почав заявляти про себе у часописах «Розбудова нації» (Прага), «Назустріч» (Львів), «Українське слово» (Париж), «Наш клич», «Нація в поході» (Берлін) і «Бюлетені польсько-українському» (Варшава), де публікує немало літературно-критичних та публіцистичних праць: «Микола Хвильовий (1893-1933)» («Наш клич», 1933); «Українська література наймолодших», «Шляхами розвитку сучасної української літератури», «Третя унія (до питання польсько-українських стосунків у ХІХ ст.)», «До ідеології українських хлопоманів», «Жінки в українській літературі» («Biuletyn polsko-ukrainski», 1933-1935); «До генези українського націоналізму», «Догма боротьби», «Назустріч 27-ій річниці листопада», «На варті нації» («Українське слово», 1935-1936); «Документ та література», «До проблеми історичної повісті» («Назустріч», 1937-1938); «Розважування про театр», «Новітня література Фінляндії», «Привиди малоросіяництва і дійсність українства», «В Карпатській Україні ллється кров» («Нація в поході», 1939). Тому визначення тематичних особливостей та проблематики публіцистичних матеріалів Юрія Косача, окреслення їх актуальності і гостроти в контексті українського суспільно-політичного та культурно-освітнього життя є актуальним. А тогочасний публіцистичний до-

робок Юрія Косача дає можливість охарактеризувати його бачення та розуміння національних проблем, зрозуміти їх далекоглядність. У цьому полягає мета статті.

20 – 30-і роки ХХ ст. – період, коли Західна Україна була центром змагань українців за незалежність. Загальний настрій українського і польського населення характеризувався збереженням взаємної ворожнечі й упередженості, незважаючи на неодноразові спроби окремих осіб із двох сторін досягти українсько-польського порозуміння, яке позначене було до того часу взаємними історичними реваншами, прагненням польського боку до експансії. Відомо, що у польській історіографії, ідеології та суспільній свідомості щодо України вкоренився стереотип «кресів». На думку Ярослава Дашкевича, він «для поляків емоційно сприйнятніше поняття, ніж його формальний та теоретичний еквівалент *Україна*» [1, с.140]. Це підсилювалося на початку 30-х років недолугою політикою польської влади, яка не погоджувалася надати українцям територіальну автономію, як це було передбачено міжнародними умовами збереження тимчасового контролю Польщі над західноукраїнськими землями. Політика керівних кіл міжвоєнної Польщі не враховувала національних та соціальних інтересів українців. Ситуацію погіршували дії польської влади, спрямовані на обмеження свободи національного розвитку української меншості, з одного боку, і виступи українських націоналістів, що мали метою дестабілізацію внутрішньої ситуації в країні, з іншого. Напружені стосунки між обома народами не сприяли пропагуванню української культури в Польщі. В цей період процес популяризації йшов дуже повільно і переважали в ньому індивідуальні ініціативи. Задля порозуміння обох сторін було засновано декілька нових періодичних видань і товариств, які розпочали пропаганду ідей «нормалізації» польсько-українських стосунків [3]. У 1930 році у Варшаві було відкрито Український науковий інститут, засновано «Бюлетень Польсько-Український», що виходив з 1932 по 1938 роки. На його сторінках публікувалися статті відомих українських і польських діячів і обговорювалися проблеми національних відносин у Польщі. Він стає найбільшим засобом популяризації літератури, набуваючи більших можливостей за рахунок зростання тиражів та освітнього рівня читацької аудиторії. Не останню роль у цьому процесі відіграли публікації Юрія Косача, що дру-

кувалися в «Бюлетені...» з 1934 по 1936 роки. Найбільш авторитетні періодичні галицькі видання різної політичної та культурологічної орієнтації (націоналістичні «Вісник», «Дажбог», «Шлях нації», ліберально-демократичні «Назустріч», «Ми», національно-християнські «Дзвони» «Мета» та ін.) для своєї діяльності також проголошували пріоритетність українських державницьких ідей. Навіть комуністичні, прорадянські «Нові шляхи» і «Вікна» намагалися вплести в комуністичну ідеологію націоналістичні ідеї. У програмних статтях літературно-наукових часописів декларувалися завдання, що мали стосунок не лише до літератури, а й до політичного життя. Наприклад, у статті «Наші цілі», що відкривала першу книгу нововідновленого журналу «Літературно-науковий вісник» (1922р.), Д.Донцов вказував на пріоритетність наступних завдань: «Вирвати нашу національну ідею з хаосу, в якому вона грозить загинути, очистити її від сміття й болота, дати їй яскравий виразний зміст, зробити з неї стяг, коло якого гуртувалася б ціла нація, – ось завдання, до розв'язання котрого, разом з іншими, хоче причинитися і відновлений «Л.Н.Вісник» [2, с.54].

З початку 30-х років Юрій Косач займав досить активну громадянську позицію – почав боротьбу за національну незалежність українців від Польщі. Став членом Української військової організації (УВО), з якої пізніше утворилась ОУН. Їх завданням була просвітницька діяльність задля незалежної держави на етнічних українських землях. А перед тим, у 1927 році, ввійшов до студентської організації «Партія українських державних націоналістів» та культурно-освітнього товариства «Основа». 1928 розпочинає активну співпрацю з журналом Дмитра Донцова «Літературно-науковий вісник». А у лютому 1931 року – перший арешт у Варшаві за «антидержавну націоналістичну діяльність». У середині 1933 рік отримує остаточний вирок – чотири роки ув'язнення. Однак, не чекаючи його виконання, Юрій Косач емігрує до Чехії, а потім – у Париж, де розпочинає активну співпрацю із націоналістичним тижневиком «Українське слово». Деякий час був його редактором.

Тижневик «Українське слово» заснований українською громадською організацією Франції Український Народний Союз (УНС). З самого початку він набрав форми неофіційного бюлетеня Проводу Українських Націоналістів у Франції. Перше число вийшло 1 травня 1933

року. Спочатку тираж складав 200 примірників, а до середини 1934 року зростає у 3 рази, тобто досягає 600 примірників. З бюлетня ОУН він перетворився на ідеологічно-політичний тижневик з широким оглядом українського життя у світі. Коло і географія читачів та передплатників росли, газету читали в багатьох країнах Європи, переважно там, де були українські поселення, а також на американському континенті. З 1939 року видавцем замість УНС стала Перша Українська Друкарня у Франції (ПУДуФ). З початком Другої Світової війни у газети почалися цензурні труднощі, частішали виходи з білими плямами вилучених матеріалів, а коли 1940 року Францію окупували німецькі війська, видання «Українського слова» на 361 числі від 9 червня було припинено. Майно та обладнання друкарні було конфісковано.

Серед тогочасних авторів тижневика були відомі політичні, громадські та наукові діячі: М.Сціборський, М.Капустянський, О.Ольжич, Д.Андрієвський, Є.Онацький, Б.Кентржинський та інші. Не одне число часопису «Українське слово» складалося з передових статей, віршів, новел, повістей, ідеологічної есеїстики Ю.Косача, підписаних як його повним ім'ям і прізвищем, так і псевдонімами і криптонімами (Аскольд Згорянич, Роман Мстиша, Харківець, Омега, Пілігрим, Гордієнко, Ю. Волинський та ін.). Часто саме його праці визначали ідеологічну лінію часопису. Він заявив про себе як публіцист, опублікувавши такі праці, як «На зустріч XVII річниці листопада» (червень 1935р.), «До генези українського націоналізму» (березень 1936), «Варшавський процес 1935 р.» (травень 1936р.), «Догма боротьби» (1936 р.), «На межах» (1936 р.) «За ґратами» (1938) та ін. Друкувалось у тижневику впродовж року (із серпня 1935р. до кінця серпня 1936 року) есе публіциста «На варті нації», у якому, як і у есе «Си-зеле-дугасте», зреалізовано прагнення цілісно осмислити історію української літератури, де Україна постає як складний етнопсихологічний комплекс.

Варто наголосити, що публіцистична та літературно-критична творчість Юрія Косача цього періоду повністю підпорядковувалась національній ідеї. «Літературна критика і публіцистика Косача 30-х років – виразно націоналістична. У цей час він активно співпрацював з націоналістичними виданнями «Самостійна думка» (Чернівці), «Українське слово» (Париж), ... а в

самому кінці 30-х років – із часописом «Нація в поході» (Берлін)» [12, с.17]. У цей період він чітко виписав свої погляди на націєтворчі та державотворчі процеси України, а також порушував проблему українсько-польського порозуміння. Свої рефлексії на тему польсько-українського співіснування підсумував у публікації «Відбудова Кодака», яка опублікована 15 травня 1939 року у часописі «Нація в поході». Озираючись на події 1918-1919 років, публіцист доходить висновку: «Ідеологічна площина польсько-українських відносин, нині, по 20 роках польської окупації західних українських земель, вже давно вийшла зо сфери дискусій. Українська національно-державницька думка, на всі аргументи польського імперіалізму, ставлені виразно або ж замасковано, відповіла рішучим *ні!* Ані в аспекті польсько-українського замирення в Галичині й на Волині, ані в аспекті співдіяння для майбутнього розподілу сходу, ідеологічне ставлення проблеми Польща-Україна не існує. Факт, що всі теорії польсько-української згоди є лиш похідними, від Генеральної ідеї польського імперіалізму, змушує віддавнати занехати всі дискусії. Бо дійсність давно промовила яскравіше ніж усі теорії й гарні слова. Дійсність польської окупації Зах. України, яка вирішає для цілості проблеми польсько-українських взаємин» [5]. Публіцист гіпотетично руйнує великодержавницький польський канон «спрямування української енергії в русло польської держави», оскільки впевнений: «Тимчасове і паліативне поладнання польсько-українських відносин і то не лиш в місцевому, але й у загальноукраїнському плані могло б наступити лише через сповнення поляками зобов'язання про автономію Зах. України. Однак, таке, законне вирішення української проблеми в рамках польської держави нездійснюване. Польський уряд і польське суспільство розуміють, що автономія Галичини й Волині це тільки прискорення неминучого процесу відірвання тих земель од Польщі, катастрофа польщини на тих теренах. Тому польські уряди вибрали іншу дорогу: на зріст українського самостановлення вони відповідають пропорційно посилюваним наступом» [5]. Розкриваючи соціально-історичні реалії цих відносин, з великим емоційним забарвленням Юрій Косач підсумовує: «Методи польської політики неспроможні затримати розвій відосередніх сил, руйнуючих штучну будівлю польської державності. Цими відосередніми силами є ки-

лучі джерела національної свідомості народів, підбитих Польщею, народів, що з'ясували собі за час 20-літньої неволі, під суворими наказами дійсності, повну розбіжність їхніх інтересів із інтересами польської держави» [5].

Важливо, що моделі таких політичних перспектив для українців передувала ідея взаємопереплетення культурного та ідеологічного у літературно-критичній публіцистиці, яка була «позначена впливом доктрини «державницької літератури», хоч і не вміщується в її рамки» [4, с. 204]. Її естетичні концепції підпорядковувались державницькій ідеї. «Ще жодна епоха, окрім сучасної, не висувала таких важливих вимог до ідеологічних галузей. Жодна з попередніх літератур не була таким масовим і водночас серйозним чинником суспільно-політичного та національного життя, цією кузнею та рупором ідей, жодна не була настільки войовниче налаштованою та суб'єктивною, прагнучи за будь-яку ціну пов'язати свою владу, поневолити та переконати читача. І це не випадково: ми живемо в епоху гострих зіткнень особистості та суспільства, класів і народів, навіть рас і континентів», – проголошує він у статті «Шляхами розвитку сучасної української літератури» [20, с.3]. Намагаючись синтетично осмислити процес народження нової української літератури, яку представляли «нові постаті, дух і сенс» [20, с.3] і яка, на його переконання, була пов'язана з українською національною ідеєю, що, «відродившись як легендарний Фенікс у вогні боротьби за незалежність, поклала край колишній ролі етнографічної маси» [20, с.3]. Серед доміантних рис, що характеризують даний період розвитку української літератури, на перше місце критик ставить «її дух» і пояснює: «це (...) ідеологічне підґрунтя, на якому вона виростає і поширюється як найбільша мистецька реалізація суспільної енергії, котра відповідає центральним темам та проблематиці сучасності» [20, с.3].

Серед есеїзованих літературно-критичних та культурно-мистецьких студій, літературних портретів Ю.Косача є чимало таких, що достатньо повно передають концептуалістику та світоглядно-моральні основи його творчості. Це – передусім його велика есеїзована історія української літератури «На варті нації», у якій він поставив завдання: показати у формуванні української літератури виняткове значення літератури як «вартової української нації», бо вважав, що найважливіша її місія – бути духовним провідником нації.

Автентична українська культурна модель у Юрія Косача передусім базується на українській ідентичності, яка ґрунтується на уявленнях про те, що «чи не найбільш потужним, найбільш діяльним в ідеї українського націоналізму є невольний, невидний зв'язок його з історією. Той страшний своєю вимовою й скритою силою факт, що за українським націоналізмом нової доби стоять віки історії й очолює він їх похід у вічність, стаючи через це ясно окресленою візією. Недоречні тому всякі міркування на тему «безтрадиційності», «безбатченківства» націоналізму, як це залюбки повторюють ворожі йому й збіднілі ідейно табори. Ні одна ідея, що повстала в українським суспільстві за новітні часи, не була так глибоко вкорінена в минуле, як націоналізм. Ні одна ідея не спиралась так важко на наслідді століть, як націоналістична» [6]. Він вкрай негативно оцінює позицію опонентів щодо зв'язку «нового» (того, що з'явився після першої світової війни – Н.П) націоналізму «з італійським фашизмом чи німецьким націонал-соціалізмом». «Його спільні прикмети з фашизмом, націонал-соціалізмом і націоналізмами інших народів – це лише тотожність простору, в якому вони діють» [6]. Вирізняє три відмінності «нового українського націоналізму» від «умерлого націоналізму» XIX ст.: «1) держава, як найяскравіший вираз національного становлення, 2) боротьба, отой міф крові, як закон життя, що ним нація перемагає і 3) нова генерація, що має пронести націоналістичні знаки крізь нетрі сучасності й укріпити їх у майбутньому» [6]. Публіцист окреслює взірцеву, на його думку, модель національної самостійності: «Український націоналізм це ідея зовсім самоджерельна, самодіяльна, самопереможна. Це незаймана, не зразкована на нічим ідейна цілість, що повстала як синтеза бунту проти мертвого націоналізму XIX ст.» [6]. Наголошує на важливості формування національного ідеалу для утворення української держави, насамперед у політичній та культурно-просвітній ділянці: «Джерела й натхнення українського націоналізму далекі від сьогоднішнього дня, вони походять із глибин історії, що творить суть кожного національного становлення» [6].

Необхідно наголосити, що 30-і роки були особливо позначені байдужістю світових держав до існування незалежної та суверенної України. У публікації «Назустріч 17-й річниці листопада» («Українське слово, 23 червня 1935 року),

об'єднавши дві епохальні для українців події: 22 січня – 1 листопада 1918 року і 22 січня 1919 року, піднімає проблему соборності, без якої, за його переконанням, «не до подумання слово – Українська Державність». Називає їх відродженням «зганьбленої» і «стоптаної» нації, що була «позбавлена ворогом свого імені, своєї історії, своєї волі. Збудилась окрадена в огні, як віщував Пророк, окрадена не лиш чужими, але й своїми» [7]. Відтворюючи картину суспільно-політичної дійсності, публіцист переконаний, що основні проблеми незадовільного політичного життя зумовлені діями провідних діячів, їх «вбивча спадщина тяжить і довго, мабуть, тяжітиме на українській новій дійсності. Комплекс шельменківщини на Східних землях у постатях тих усіх висуванців і пристосуванців – Любченків і Корнійчуків, тяжить над зростаючою волею нових суворих українців, тих «шкуратяних курток» національної романтики, що зродилась у мурах світської тюрми. На західних землях попередня доба ще виразніше агонізує примиренців, поражених цих незлічених шеревів і кроїдів, кооперативореспубліканців і діловців, митців-безвітоглядченків» [7]. Цю думку він продовжує орієнтацією на перспективне суттєве покращення в соборній Україні, про яку він мріє і має великі сподівання на реалізацію.

Юрій Косач, так змістовно та емоційно викладаючи свої думки при розгляді проблем соборності, прагнув привернути увагу соціуму до актуальних питань української державності. З цією метою використовує риторичні речення, влучні лексеми, за допомогою яких набувається певна експресія: «А на зустріч їм – повішений Данилишин і розстріляний Влизько – виразники нової героїчної доби, виразники нової української волі. А назустріч ворогу: націоналістичні Донбаси, Волинь, Закарпаття, Примор'я, Канада,

й Бразилія – досі найглухіші, досі найніміші. Українська земле за шеломяним еси. Це вже не гайдамацький романтизм, не химерна одчайдушність, це необхідність історії, це проблема життя, боротьби за своє місце під сонцем. Так ідемо назустріч ХУІІ річниці» [7].

Отже, зазначимо, що серед питань, які цікавили Юрія Косача у 30-х роках, були насамперед проблеми політичного життя, як Західної України, так і України загалом. Він докладав значних зусиль до організації та визначення стратегічних пріоритетів у вирішенні головного завдання, яке ставив перед собою, – активізувати українців у становленні національного самоствердження. А найважливішим завданням ставив відродження української державності, проте його реалізація так і не отримала шансу для втілення. Однак проведена пропаганда серед європейської громадськості, використання ним різноманітних способів для пошуку однодумців, критика більшовицького режиму на українських землях, особливо порушення цього питання на міжнародній арені, зумовили використання теоретичних та обґрунтованих моделей для ведення української справи в подальшому, що, ймовірно, позитивно впливало на вирішення багатьох проблемних аспектів українського питання.

Своїм публіцистичним доробком 30-х років, який є відбиттям світоглядно-ідеологічних борін, естетичних орієнтацій, проявленням змін і хитань в особистих пріоритетах і важливою складовою українського публіцистичного наративу, Юрій Косач висунув програмні засади, які повинні були піднести національну свідомість народу, сформувані його державотворчі ідеали, і що найголовніше, згуртувати українців навколо цих ідеалів. Правда, програмно-політичні орієнтири Юрія Косача пізніше дещо змінилися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дашкевич Я. Даніель Бовуа та історія польсько-українських відносин. *Всесвіт*. 1997. №3/4 (березень / квітень). С. 132-142.
2. Донцов Д. Літературна есеїстика. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2009. 688 с.
3. Зашкільняк Л. Спроби українсько-польського порозуміння в міжвоєнній Польщі. Сподівання і реальності. *Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст.* / ред. М. Лесюк. Івано-Франківськ. 1997. С. 156-160.
4. Ільницький М. Від «Молодої Музи» до «Празької школи». Львів, 1995. 318с.
5. Косач Ю. Відбудова Кодака. *Нація в поході*. 1939. 15 травня. Ч.6. С.3 – 5
6. Косач. Ю. До генези українського націоналізму. *Українське слово*. 1936. 8 березня. Число 150.
7. Косач Ю. На зустріч ХУІІ річниці листопада. *Українське слово*. 1935. 23 червня. Ч. 113.
8. Кравченко С.І. Періодичні видання Польщі 20-30-их років ХХ століття у світлі суспільно-культурних процесів міжвоєнної доби: літературна комунікація, польсько-український діалог: монографія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. 2009. 508 с.
9. Павличко С. Криза з погляду Юрія Косача / Соломія Павличко. *Дискурс модернізму в українській літературі*: монографія. Київ: Либідь, 1997. С. 253-255.

10. Поліщук Я. Література як геокультурний проєкт: монографія. Київ: Академвидав, 2008. 304 с.
11. Радишевський Р. «На варті нації» з Юрієм Косачем. *Слово і Час*. 2009. № 12. С. 43-46.
12. Радишевський Р., Семенюк Г. Юрій Косач: український письменник, загублений у вирі століття / Ростислав Радишевський, Григорій Семенюк. *Косач Ю. Рубікон Хмельницького*. Історичні твори: У 3-х кн. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. Кн. 1. С. 4-57.
13. Романов С. Історична проза Юрія Косача 30-х–початку 40-х років ХХ століття: автореф. дис. ... канд. філолог. наук: 10.01.01. Київ, 2008. 23с.
14. Романов С. «Портрет митця замолоду»: штрихи до життєвого і творчого шляху Юрія Косача. *Слово і час*. 2009. № 12. С.29–42.
15. Семенко С. «...Я – теж син цього народу, нехай і «блудний» ...» (Деякі штрихи до публіцистики Ю.Косача «просоветського» спрямування). *Образ*. 2009. Випуск 10. С.45-50.
16. Семенко С. Публіцистика Ю.Косача 1943-1963 років. Полтава: «Дивосвіт», 2009. 62с.
17. Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження: У 3 ч. Київ: Дослідницький центр історії української преси, 2000. Ч. 3. 160 с.
18. Стех М.Р. Роман Юрія Косача про «Цезаря степів» і «Ordo novus» – новий лад «козакоукраїнської революції» / Марко Роберт Стех. *Есеїстика у пошуках джерел*. Київ: Видавничий дім «Пенмен», 2016. С. 164-222.
19. Стех М.Р. У погоні за з'явою: Юрій Косач і його «Володарка Понтиди» / Марко Роберт Стех. *Есеїстика у пошуках джерел*. Київ: Видавничий дім «Пенмен», 2016. С.118-164.
20. Юнг-Жаховський Р. Шляхами розвитку сучасної української літератури. *Biuletyn polsko-ukrainski*. 1934. № 38. С. 3–4.

REFERENCES

1. Dashkevych Ya. *Daniel Bovoua and the history of Polish-Ukrainian relations*. [Daniel Bovoua ta istoriia polsko-ukrainskykh vidnosyn]. *Vsesvit*. 1997. №3/4 (berezen / kviten). p. 132-142.
2. Dontsov D. *Literary essays*. [Literaturna eseistyka.] Drohobych: Vydavnycha firma «Vidrozhdenia», 2009. P.688
3. Zashkilniak L. *Attempts of Ukrainian-Polish Understanding in Interwar Poland. Hope and reality. Ukrainian-Polish relations in Galicia in the XX century*. [Sproby ukrainsko-polskoho porozuminnia v mizhvoienii Polshchi. Spodivannia i realii. Ukrainsko-polski vidnosyny v Halychyni u XX st. /] red. M. Lesiuk. Ivano-Frankivsk. 1997. p. 156-160.
4. Ilnytskyi M. *From "Young Muse" to "Prague School"* [Vid «Molodoi Muzy» do «Prazkoi shkoly»]. Lviv, 1995. p.318
5. Kosach Yu. *Replacing Kodak. Nation in the campaign*. [Vidbudova Kodaka. Natsiia v pokhodi.] 1939. 15 travnia. Ch.6. p.3 – 5
6. Kosach. Yu. *To the genesis of Ukrainian nationalism*. [Do henezy ukrainskoho natsionalizmu.] *Ukrainske slovo*. 1936. 8 bereznia. Chyslo 150.
7. Kosach Yu. *At the meeting of the 17th anniversary of November*. [Na zustrich XVII richnytsi lystopada.] *Ukrainske slovo*. 1935. 23 chervnia. Ch. 113.
8. Kravchenko S.I. *Periodicals of Poland 20-30th years of the twentieth century in the light of socio-cultural processes of the interwar era: literary communication, Polish-Ukrainian dialogue: monograph*. [Periodychni vydannia Polshchi 20-30-ykh rokiv KhKh stolittia u svitli suspilno-kulturnykh protsesiv mizhvoiennoi doby: literaturna komunikatsiia, polsko-ukrainskyi dialoh: monohrafiia.] Lutsk: Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainky. 2009. P.508
9. Pavlychko S. *The crisis from the point of view of Yuri Kosach*. [Kryza z pohliadu Yurii Kosacha / Solomiia Pavlychko. Diskurs modernizmu v ukrainskii literaturi: monohrafiia.] Kyiv: Lybid, 1997. p. 253-255.
10. Polishchuk Ya. *Literature as a geocultural project: a monograph* [Literatura yak heokulturnyi proekt: monohrafiia.] Kyiv: Akademvydav, 2008. P. 304
11. Radshevskiy R. "On the guard of the nation" with Yuri Kosach. [«Na varti natsii» z Yuriiem Kosachem.] *Slovo i Chas*. 2009. № 12. p. 43-46.
12. Radshevskiy R., Semeniuk H. *Yuri Kosach: Ukrainian writer lost in the height of the century* [Yurii Kosach: ukrainskyi pysmennyk, zahublenyi u vyri stolittia] / Rostyslav Radshevskiy, Hryhorii Semeniuk . Kosach Yu. Rubikon Khmelnytskoho. Istorychni tvory: U 3-kh kn. Kyiv: DP «Vydavnychi dim «Personal», 2010. Кн. 1. p. 4-57.
13. Romanov S. *Historical prose by Yuri Kosach 30th and early 40th years of XX century* [Istorychna proza Yurii Kosacha 30-kh– pochatku 40-kh rokiv XX stolittia:] avtoref. dys. . kand. filoloh. nauk: 10.01.01. Kyiv, 2008. P.23
14. Romanov S. "Portrait of an artist for a youth": touches for the life and creative path of Yuri Kosach. «Portret mytsia zamolodu»: shtrykhy do zhyttievoho i tvorchoho shliakhu Yurii Kosacha. *Slovo i chas*. 2009. № 12. p.29–42.
15. Semenکو S. "I am also the son of this people, albeit" prodigal "... (Some strokes in the journalism of Y. Kosach" pro-Soviet "direction) [«...Ja – tezh syn tsoho narodu, nekhai i «bludnyi» ...» (Deiaki shtrykhy do publitsystyky Yu.Kosacha «prosoviet-skoho» spriamuvannia).] *Образ*. 2009. Vypusk 10. p.45-50.
16. Semenکو S. *The journalism of Y. Kosach 1943-1963* [Publitsystyka Yu.Kosacha 1943-1963 rokiv.] Poltava: «Dyvosvit», 2009. 62s.
17. Sydorenko N. *National Spiritual Self-affirmation* [Natsionalno-dukhovne samostverzhennia: U 3 ch.] Kyiv: Doslidnytskyi tsentr istorii ukrainskoi presy, 2000. Ch. 3. p.160 .
18. Stekh M.R. *Novel Yuriy Kosach about "Caesar of the Steppe" and "Ordo novus" – the new system of the "Cossack-Ukrainian Revolution"* [Roman Yurii Kosacha pro «Tsezaria stepiv» i «Ordo novus» – novyi lad «kozakoukrainskoi revoliutsii»] / Marko Robert Stekh. *Eseistyka u poshukakh dzherel*. Kyiv: Vydavnychi dim «Penmen», 2016. p. 164-222.
19. Stekh M.R. . In pursuit of the appearance: Yuri Kosach and his "The Lord of Ponds" [U pohoni za ziavoi: Yurii Kosach i yoho «Volodarka Pontydy»] / Marko Robert Stekh. *Eseistyka u poshukakh dzherel*. Kyiv: Vydavnychi dim «Penmen», 2016. p. 118-164
20. Iunh-Zhakhovskiy R. *Ways of development of modern Ukrainian literature*. [Shliakhamy rozvytku suchasnoi ukrainskoi literatury.] *Biuletyn polsko-ukrainski*. 1934. № 38. p. 3–4.